

Styrk demokratiet i folkeskolen

Af Jens Ulrich & Niels Nørgaard Kristensen

Artiklen er bragt i forkortet udgave i *Skolebørn*, nr. 5 (2005)

Denne udgave er hentet på Agora Consults hjemmeside – www.agoracon.dk

Med det moderne samfund følger en lang række af udfordringer. Der er ingen tvivl om, at vi er blevet mere individualiseret. Vores fokus på det enkelte individ har taget forrang over vores fokus på det fælles. Det er individet og dets kompetencer, der er i centrum. Vi er dog også klar over, at det enkelte individ ikke har nok i sig selv. Vi er alle tvunget til, og har for det meste også lyst til, at indgå i fælles relationer. Der er her tale om et paradoks, som er til at få øje på - vi vil være individuelle, men vi vil ikke være det alene! Den ændring, som forholdet mellem det individuelle og det fælles har gennemgået, slår igennem på mange af de arenaer, som vi dagligt bevæger os rundt i. Når disse udfordringer skal imødegås er et fokus på demokrati og demokratisk organisering nødvendigt.

Vores moderne samfund flyder over af problemstillinger, som vi må forholde os til. Dette lige fra spørgsmål om genmodificerede fødevarer, over spørgsmål om, hvordan vi forholder os til folkeskolens funktion i det moderne samfundsliv, til spørgsmål om, hvordan vi opdrager vores børn til at være sociale individer, uden at de glemmer deres egen individualitet. Alle spørgsmål, som vi ikke umiddelbart kan finde svar på, hvis vi forsøger at støtte os til vante referencepunkter som eksempelvis politisk ideologi, vaner og rutiner, vores kulturelle ophav eller den fagekspertise, som hersker på området. Vi må med andre ord lede efter nye referencepunkter, når vi orienterer os i en moderne hverdag.

Pointen er, at sådanne referencepunkter ikke eksisterer, men må skabes. Og der er her demokratiet kommer i spil. Vi må forsøge at etablere nogle fælles forståelser for, hvordan vi bør forholde os til disse mange nye problemfelter. Det er ikke nødvendigvis nemt at etablere strategier for sådanne fælles problemløsninger. Det er noget, som må læres og det er noget, som kræver etablering af de rette rammer.

Vores skolesystem har altid haft en vigtig rolle, når børn og unge skulle rustes til samfundslivet og til deltagelse i det demokratiske liv. Når vi ser på, hvordan samfundet har udviklet sig, så er denne rolle bestemt ikke blevet mindre. De enkelte institutioner - folkeskoler, efterskoler, gymnasier etc. - skal selvfølgelig rustes til at imødegå et stigende forventningspres. Dette såvel i forhold til den undervisning, der gives, som i forhold til det gode eksempel, som den enkelte skole gerne skulle være på, at demokratiet rent faktisk

lader sig praktisere. Vores anbefaling er derfor, at der oprustes på mindst tre områder: selve undervisningen, elevdemokratiet og de demokratiske processer i forbindelse med skolens ledelses- og bestyrelsesniveau.

Undervisningen

Der er ikke mange skoler, som har demokrati på skoleskemaet. Vores ambition er heller ikke, at et sådant selvstændigt fag oprettes. Demokratiet og de demokratiske principper skal primært tillæres gennem oplevelse og erfaringer med at indgå i sociale fællesskaber. Den demokratiske læring er derfor et element, som er til stede i stort set alle undervisningsmæssige relationer.

De pædagogiske vinde blæser i dag i retningen af individuelle kompetencer og fokus på den enkelte elevs egne ressourcer og intelligenser. Et sådant fokus kan ikke stå alene, når man skal navigere i de værdi- og meningsdannende fællesskaber, som såvel børn som voksne altid bevæger sig ind og ud af. Respekten for det fælles og anerkendelsen af forskellighed, krydret med en sund portion almen dannelse, er en god cocktail, som gerne skulle supplere det enkelte individs selvscenesættelse. Det er derfor vigtigt at bidrage til, at en sådan forståelse etableres blandt såvel elever som lærere. Dette indebærer forventeligt i mange tilfælde en "opgradering" af lærerkorpsets teoretiske og analytiske færdigheder, samt konkret inspiration til, hvordan man begriber det moderne samfund og det moderne demokratis dynamik.

Elevdemokrati

Hvordan skaber man de rette rammer for, at børn og unge får tillid til, at de kan være med til at gøre en forskel? Erfaringer og evalueringer viser, at elevdemokratiet, som det tager sig ud i diverse former for elevråd, ikke nyder den store respekt, og der er gode grunde til at slå et slag for, at der pustes liv i elevdemokratiet. Dette ikke kun gennem en revitalisering af elevrådene, men også gennem et fokus på, hvordan der generelt etableres demokratiske beslutningsarenaer i tilknytning til skolen. Alfa og omega er, at elevdemokratiet bliver vedkommende for den enkelte og at de demokratiske processer får reel substans – at bestemme farven på toiletpapiret udvikler ikke demokratisk engagerede elever! Et moderne demokrati er afhængigt af, at den enkelte kan være med til at gøre en forskel.

Men hvilke konkrete beslutninger kunne man så tænke sig, at det ville være relevant at inddrage eleverne i? Først og fremmest vil selve skoledemokratiets udformning være et oplagt sted at tage fat. Elverne kan med fordel inddrages i diskussioner og beslutninger om, hvordan de demokratiske beslutninger skal tages. Skal der stemmes? Hvem skal stemme? Skal lærerne også stemme? Skal dem der har sat sig ind i sagen eksempelvis have to stemmer? Hvordan beskyttes mindretallet? Skal der være flertal eller skal der være kvalificeret flertal? Det er selvsagt også oplagt at diskutere, hvorvidt afstemninger overhovedet er et ønskeligt demokratisk redskab. Ville der ikke være bedre, hvis man kunne nå til enighed gennem dialog? Og hvis dette er tilfældet, hvordan initieres og sikres en sådan demokratiske dialog da bedst muligt? At være med til at diskutere, hvordan de demokratiske procedure bør tilrettelægges er selvsagt ikke blot vigtigt for de konkrete processer udformning men også et vigtigt element i elevernes tilegnelse af en mere generel form for demokratisk dannelse.

Ud over beslutninger om hvordan de demokratiske spilleregler bør stykkes sammen, er det selvsagt også vigtigt, at eleverne er med til at beslutte mere substantielle ting som vedrører dem og deres skolegang. Og her er der mange muligheder for at initiere demokratiske processer. Disse kan omhandle alt lige fra diskussioner og beslutninger om skolens værdigrundlag og skolens kostpolitik til fastlæggelse af bestemmelsesstedet for næste lejerskole og temaet for næste skolefest. Blot er det alfa og omega for enhver demokratisk proces, at den har et oplyst og seriøst afsæt. Et eksempel på dette kunne være, at man forbereder en beslutning om skolens kostpolitik gennem en tværfaglig temauge om kost, ernæring og måltidets kulturelle betydninger. Undersøgelser viser, at grundige diskussioner og et oplyst grundlag har en tendens til at afstedkomme mere rationelle eller "rigtige" beslutninger. Man behøver derfor ikke nødvendigvis at frygte, at skolens frugtrod skal omdannes til en grillrod, hvis eleverne står med den endelige beslutning. Så tillid til andres dømmekraft er et vigtigt element i en demokratisk proces.

Skolens ledelses- og bestyrelsesniveau

Det er ofte svært at få demokratiske processer mellem skolens ledelse eller skolens bestyrelse på den ene side, og forældre til skolens børn på den anden side, til at fungere. Erfaringer viser, at det er svært at finde kandidater til bestyrelsesposter, og at der er svært for bestyrelser at finde deres egne ben i det demokratiske landskab, som de pludselig er blevet en del af. Endelig viser erfaringer også, at det er svært at tage legitime beslutninger, når opmærksomheden om bestyrelsens arbejde i stor grad er fraværende. De demokratiske kanaler mellem bestyrelses- og ledelsesniveauet og børn og forældre bør hele tiden styrkes og gentænkes.

Kun gennem en bevidst satsning på demokratiske processer kan flotte formålsparagraffer ændres til reel handling. Og har man ambitioner om en demokratisk skole, så er det nødvendigt at være ambitiøse og give de demokratiske processer en reel prioritering. En nærliggende ambitiøs strategi kunne derfor være, at få de tre niveauer - undervisningen i demokrati, elevdemokratiet og demokratiet på skolens ledelses- og bestyrelsesniveau - til at spille sammen.